

Integration av nyanlända tandläkare – en långsiktig investering

Inom vårdsektorn har en stor andel av de nyanlända en inhemsk utbildning som t ex läkare, tandläkare, apotekare och sjuksköterska. Inom dessa yrkesområden råder också stora behov av arbetskraft, varför efterfrågan av och tillgång på arbetskraft borde kunna mötas. Vi fokuseras i denna artikel på tandläkare.

Vilka är problemen för nyanlända tandläkare med examen utanför EU/EES?

- Regeringens beslut om snabbspår för tandläkare 2015 gav inte förväntad effekt då få lärosäten haft möjlighet att med kort varsel bygga utbildningsplatser.
- Socialstyrelsen har gett Karolinska Institutet (KI) behörighet att på deras uppdrag genomföra en ettårig kompletterande tandläkarutbildning för personer med utländsk tandläkarexamen som validerats och godkänts. Begränsat antal platser.
- Kunskapsprovet, teoretiskt och praktiskt, som ingår i KI:s utbildning sker på svenska.
- För att få det ettåriga provet godkänt och kunna söka svensk tandläkarlegitimation, krävs 6 månaders praktik inom tandvård som deltagaren måste ordna själv.
- När integreras den kompletterande utbildningen för tandläkare med utländsk legitimation i den ordinarie utbildningsverksamheten?

Praktik inom tandvård – ett moment 22

Tillgången till praktik, som krävs i processen mot svensk tandläkarlegitimation, är den trånga sektorn och problemet för nyanlända. Vi kan likna *praktikfrågan vid ett "moment 22"*. Vi har fördjupat oss kring tandläkare i denna artikel, men motsvarande problematik gäller för läkare, apotekare och sjuksköterskor som har en färdig examen och erfarenhet, men som ska få sin utbildning validerad i det svenska systemet för att få svensk legitimation.

De erfarenheter som tandläkare och övrig personal i tandvården delar med sig genom att erbjuda praktik/handledning för nyanlända tandläkare, är en ömsesidig långsiktig investering. När vi ser praktik som en långsiktig investering för all tandvårdsverksamhet, då börjar ett framsynt sätt att "räkna hem" dagens insatser med praktik. Det är i dagsläget den enskilde nyanlända tandläkare som själv måste ordna oavlönad praktik i processen mot legitimation.

Några statistiska fakta om tandläkare

Enligt SCB statistik fanns i Sverige 2015 totalt cirka 6100 tandläkare inom privat och offentlig verksamhet. Av det totala antalet tandläkare i landet var år 2015 66% av dem födda i Sverige. Bland privata tandvårdskliniker 2015 drevs bland totalt 305 stycken 190 av personer "födda i Sverige" och 115 personer "födda utomlands". När vi analyserar åldersfördelningen inom offentlig tandvård beräknas 800 tandläkare att lämna yrket inom fem år. Därtill kommer de privata klinikerna. Årligen utbildas vid samtliga fyra högskolor 250 tandläkare.

Enligt prognoser råder en balans mellan efterfrågan och tillgång på nyutexaminerade tandläkare, men stort behov av erfarna tandläkare och specialister. I Sverige finns normalt per år cirka 1200 lediga platser för tandläkare anmälda till Arbetsförmedlingen.

De snabba spåren – fleråriga

Regeringen, med initiativ från Ylva Johansson, arbetsmarknadsminister, inledde 2015 trepartsamtal med Arbetsförmedlingen, företrädare för arbetsgivare och fackliga organisationer samt tal med följande ambitioner: "snabbspåren bidrar till att arbetsgivare får möjlighet att få tag i rätt kompetens samtidigt som nyanlända får jobb inom "sitt yrke"".

Det framhölls vikten av att nyanlända inte bara får arbete utan "rätt" arbete och att det görs extra insatser där det råder brist på arbetskraft.

Flera sk snabbspår har startat, men fortfarande är processen till ett yrke i Sverige flerårigt. De så kallade "snabbspåren" för tandläkare har erbjudits sedan 2015. Tandläkare är den tredje största gruppen bland nyanlända som ansöker om legitimation efter läkare och sjuksköterskor.

Att utbilda en tandläkare från grunden i Sverige kostar 4 gånger så mycket som att utbilda en nyanländ tandläkare, allt enligt SACO (*Så kortar vi vägen till svensk arbetsmarknad*, 2016, Josefin Edström och Sofia Sandgren Massih)

Deras främsta synpunkter i rapporten på insatserna för nyanlända med yrkesutbildning inom medicin är:

- alltför kortsiktiga insatser i form av projekt och avsaknad av utvärdering
- behov av tidig utbildning under asylprocessen i yrkessvenska (vår notering: har påbörjats – bra)
- möjlighet till validering på engelska eller hemspråk (vår notering: validering av utländsk tandläkarlegitimation sker på originalspråk och svenska – bra)
- satsa på de välutbildade yrkesgrupper som snabbt kan göra insatser där det finns behov av arbetskraft
- göra den kompletterande högskoleutbildningen till en del av den ordinarie utbildningen (vår notering: inte vad vi känner till)
- arbeta med långsiktiga lösningar som är samhällsekonomiskt lönsamt för alla berörda istället för att göra kortsiktiga lösningar som betraktas som en kostnad.

Praktik – kostnad eller investering?

Till stora delar har utbildningen inom ramen för regeringens ambitioner och trepartsamtalen kring snabbspåret för tandläkare eftersträvat det ovan sagda i rapporten. Men en försvårande del i genomförda utbildningar har varit praktikplatser dels under preparandkurser dels under den 6 månaders praktik som ingår i utbildningen. Ekonomiska medel har tilldelats Arbetsförmedlingen, för att erbjuda ersättning till de lärosäten som erbjuder snabbspåret, men antalet platser har starkt begränsats, då lärosätena inte haft möjlighet att skapa praktikplatser/handledning, varken ekonomisk eller personellt, i det korta perspektivet.

Enligt Tandläkartidningen och Tjänstetandläkarna, SACO, har det funnits en positiv attityd från såväl tandläkare inom Folktandvården som bland privattandläkarna att ta emot praktikanter. Detta har i högsta grad gällt ledningen för Folktandvården i Östergötland i samband med genomförda mentorsprogram för bl a nyanlända tandläkare. Folktandvården i länet har tillsammans med Arbetsförmedlingen avtalat om arbetsrättsliga delar kring bla försäkringar för praktikanten, vilket möjliggjort praktiken.

Frågan om tillgången till praktikplatser är ett påtagligt hinder, men också en möjlighet att hantera med ett långsiktigt perspektiv.

Från nyanländ invandrare till tandläkare

Karolinska Institutet (KI) har sedan ett antal år erbjudit bla tandläkare en ettårig kompletterande högskoleutbildning, som är mycket svårt att komma in på då det endast har erbjudits 15 platser per år. I år finns den kompletterande utbildningen för nyanlända tandläkare på 4 platser i Sverige och det finns totalt 42 platser, men behovet är så mycket större.

Som ett levande exempel på vad en nyanländ ung tandläkare från Syrien kan lyckas med - tack vare höga egna ambitioner, snabb utveckling i svenska språket och stöttning av en mentor som är tandläkare, Gunnel Holm - Christoffersson – följer här Zaher Alfaisals berättelse. (vi har godkännande att berätta med hans egna ord)

“Att klara den högsta nivån av språket är ju det första kravet för att komma igång i sin resa mot svensk tandläkarlegitimation. Därför ville jag klara språket innan jag tog något annat steg. Enligt det här bestämde jag med min mentor genom Rotary, att vi kan leta efter en praktikplats åt mig i Linköping medan jag studerar för att börja med den praktiken efter att språkdelen är klar. Tack vare min mentor kunde jag göra två intervjuer. Det positiva svaret fick jag från chefen i folktandvården Ekholmen, Linköping, som hjälpte mig och gav mig stödet i min praktik hos dem. I Ekholmen folktandvård spenderade jag 3 månader, jag var som observatör bland tandläkare, dessutom fick jag vara i behandlingsrum med flera tandläkare och tandhygienister. Det var mycket lärorikt och jag fick av dem ett intyg som jag lämnade till Karolinska Institutet när jag sökte det ettåriga programmet.

När jag sökte till kompletterande programmet för utländska tandläkare i Stockholm var jag en av ungefär 200 sökande. I ansökan ingår att lämna sina papper, göra 2 intervjuer, praktiska prov samt en falldiskussion. Jag hade tur att jag blev antagen med 15 andra sökande, de flesta av dem var också från Syrien. Man studerar där 2 mycket intensiva terminer och jag blev klar i juni 2017.

Jag sökte jobb på flera olika ställen runt omkring i Sverige och jag valde att jobba i Norrbotten i Luleå. Jag ville faktiskt uppleva att bo där det finns mycket snö, ljus och mörker. Jag har börjat mitt första jobb i juli 2017, dvs 3 år efter jag landat i Sverige.

Den svåraste delen i denna resa var att komma in i programmet på Karolinska pga den höga konkurrensen. “

Professionella kontaktnät och praktikplatser

En viktig förutsättning för att komma nära de yrkeskunskaper som man har med sig från sitt hemland in i det svenska samhället är svenska kontakter inom det gemensamma yrket. Här spelar ideella mentorsinsatser stor roll, likt det ZaherAlfaisal berättar om. När två personer med likartad yrkesbakgrund möts uppstår ett värdefullt stöd och ett ömsesidigt utbyte som gör att väntetiden och alla strävanden till svensk legitimation känns överkomlig och möjlig. De nätverk som de flesta av oss har fått genom eget yrke och verksamhet är en stor och viktig dörr för en nyanländ. Där öppnas inte bara vägar in till en kommande tjänst inom sitt yrke utan också insikter om värderingar, koder och osynliga regler som gäller på arbetsplatser och inom professionen.

Den fråga som är huvudsaken för att efterfrågan på tandläkare ska möta tillgången på de nyanlända tandläkare som finns i landet är enligt vår analys - hur skapas praktikplatser? Vår övertygelse är att med ett långsiktigt perspektiv i frågan kan arbetsgivares skapande av praktikplats ses som en potentiell framtida rekryteringsbas. Då krävs dock att insikten finns hos finansiärer att en praktikplats kräver professionell handledning och tillgång till lokaler, dvs skapar en kortsiktig kostnad. Om praktiken kan knytas som en investering för den specifika arbetsplatsen/arbetsgivaren så borde viljan att ge av sina erfarenheter öka. Den egna

personalen, arbetsplatsen/arbetsgivaren skapar framtiden. De så kallade "snabbspåren" måste bli de ordinarie spåren.

Att bidra till en långsiktigt hållbar integration är en angelägen del av Fjärde tankesmedjans visioner och här lyfter vi en yrkesgrupp tandläkare.

Utifrån Fjärde tankesmedjan i Östergötland är vårt perspektiv att bli en del av integration i samhälle och näringsliv. Ett av våra fokusområden är de välutbildade flyktingar som fått asyl i Sverige, kopplat till de behov av kvalificerad arbetskraft som finns i näringslivet och inte minst inom den offentliga sektorn.

2018-03-08

Fjärde tankesmedjan fjardetankesmedjan.se

Gunilla Thurfjell & Greta Karlsson